

Watzatka Ágnes

Hennig Alajos (1826–1902)

Liszt Ferencnek igen kiterjedt rokonsága volt. Nagyapja, Georg Adam Liszt, második felesége halála után harmadszor is megnősült, a három házasságból összesen huszonöt gyermeke született. Ahogy Liszt Ferencből „nemzetközileg elhíresült hangművész és zongorász” lett,¹ nemcsak vérrokonok, de ismeretlen névrokonok is szívesen pózoltak Liszthez fűződő valós vagy képzelt rokonságukkal, ami Lisztnek meglehetősen sok bosszúságot okozott. A mester nagyobb örömeire azonban akadtak olyanok is, akiknek a rokonságára teljes szívből büszke lehetett, így Eduard Liszt, a nagyapja harmadik házasságából származó nagybátyja, és Hennig Alajos, Liszt unokatestvére.

Watzatka Ágnes zenetörténész, a budapesti Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont munkatársa.

Hennig Alajos Rajkán született 1826. június 21-én. Édesanyja, Liszt Borbála, Liszt nagyapjának, Georg Adam Lisztnek második házasságából született, és Liszt édesapjának volt féltestvére. Liszt Borbála Joseph Hennig rajkai orvoshoz ment feleségül. Alajos tehát a közös nagyapa révén első fokú unokatestvére volt Liszt Ferencnek.

Hennig Alajos gyermekkoráról egyedül Meiszner Imre közöl adatokat.² Az ő tudomása szerint Hennignek „igen szép szoprán hangja volt és igen ügyesen hegedült”, és ez bizonyára így is volt, mert Hennig hangjának szépségéről később is szó esik. Meiszner továbbá azt állítja, Liszt és Hennig „nemegetszer közösen léptek föl”, és „különösen az arisztokrácia karolta őket föl s mindkettőjüket Párisba akarták küldeni zenei kiképeztetésre”. Hogy Hennig ügyesen hegedült, az igen valószínű: a hegedű nagyon kedvelt hangszer volt, és a család ezzel elkerülhette az ifjabb családtag összehasonlítását a csodagyermek rokonnal. A két unokatestvér közös fellépése és közös támogatása azonban kedves legenda, amely Hennig személyének akar fokozott jelentőséget tulajdonítani. Kettejük közt tizenöt év korkülönbség volt, Liszt már húszéves felnőtt volt, mire Hennig az ötödik évet betöltötte. A legenda valóságalapja Liszt életrajzában van, akit első pozsonyi koncertje után az arisztokrácia jelentős összeggel támogatott meg, és később valóban Párizsba ment tanulni — ezt Hennigre nyilván a Liszttel való rokonság miatt terjesztik ki. Hogy Hennig a középiszkolát Pozsonyban az érseki líceumban végezte, abban bizonyára nem téved Meiszner, Hennig a Magyar Katolikus Lexikon szerint is Pozsonyban és Győrött

¹ A Liszt Ferenc Emlékmúzeumban található Sopron-városi díszpolgári oklevelén jelölik így Liszt Ferencet.

² Meiszner Imre: „Hennig Alajos S. J. 1826–1902”, *Katholikus Egyházi Zeneközlöny* IX. évf. 7. szám 1902. szeptember. 97.

végezte gimnáziumi tanulmányait,³ az viszont ismét legenda, hogy Liszt ugyanoda járt, hiszen tudjuk: tizenegy éves korában apjával Bécsbe ment, onnan pedig Párizsba.

A gimnáziumot elvégezve Hennig Nagyszombatban jelentkezett papi pályára, és ott kezdte el bölcseleti tanulmányait.⁴ Zenei tehetségére előljárói felfigyeltek, és a teológiai képzés idejére áthelyezték Esztergomba, ahol a nagyra becsült Seyler Károly egyházkarnagy és zeneszerző támogatásával végzett zenei tanulmányokat. A szabadságharc kitörésekor esztergomi papnövendék volt, és az 1848–1849-es évek zivatáros eseményei alatt otthon tartózkodott szüleinél.

1850-ben pappá szentelték, majd a nagyszombati érseki főgimnázium tanára lett. Itt szép hangjára figyeltek fel előljárói, és így került vissza Esztergomba, ahol karkáplánként működött, és Seyler egyházkarnagy irányítása alatt tovább képezte magát egyházzenei irányban. Meiszner úgy tudja, épp Hennignek jutott karkáplánként az a feladat, hogy Haynald Lajos kinevezett erdélyi püspököt, későbbi kalocsai érseket „előkészítse magasztos ténykedésire a liturgikus énekben”.⁵ Ugyancsak ő meséli el, hogy Hennig hogyan vesztette el gyönyörű hangját: egy igen meleg nyári napon „többek társaságában a Dunán átkelt és fölhevült állapotában fagyaltot evett, minek következtében nemcsak súlyos tüdőgyulladást kapott, melynek következményeit egész életen át hordozta, hanem hangját is teljesen elveszítette.”

Liszt Ferenc 1856-ban találkozott először unokatestvérével, amikor az *Esztergomi mise* előadására Esztergomba látogatott.⁶ Liszt augusztus huszadikán Esztergomban keltezett levelében számol be Sayn-Wittgenstein hercegnének a vele való találkozásáról.⁷ Hennig Esztergomban káplán, és reményei vannak egy plébánosi kinevezésre. Nagy előszeretettel mutat a gregorián ének és Palestrina zenéje iránt. Liszt zenei szempontból intelligensnek találja, úgy gondolja, jó úton halad, és általában nagyon elégedett kedves rokonával. Nagylelkűen meghívja, látogassa meg Weimarban az elkövetkező nyáron. Egy héttel később ismét találkoznak, ezúttal Pesten, ugyanis Hennig odautazik, hogy meghallgassa az *Esztergomi mise* augusztus 28-i próbáját.⁸ Liszt reggel nyolc órakor részt vett a Hennig által egyik közeli templomban celebrált csendes misén.

³ *Magyar Katolikus Lexicon* IV. Budapest 1998. 754. Hennig gimnáziumi tanulmányairól szinte minden megemlékezésben más áll, így egyesek szerint Nagyszombatban, mások szerint Esztergomban tanult.

⁴ A papneveldekben a mai napig a régi szokás szerint a tanulmányokat két részre osztják: filozófia és teológia, a teológiai tanulmányokat előbb általános filozófiai és filozófiatörténeti ismeretekkel alapozzák meg.

⁵ Meiszner: *i. m.* 98.

⁶ Liszt *Esztergomi miséjét* 1856. augusztus 31-én délután fél kettőkor adták elő az esztergomi székesegyház szentelési szertartását követően. Liszt augusztus 10-én érkezett Esztergomba, és még ugyanaznap este továbbutazott Pestre, ahonnan a következő három hétben többször ellátogatott az egyházi központba.

⁷ La Mara: *Franz Liszt's Briefe*. Vol. IV. Leipzig 1900. No. 231., 320. A továbbiakban: *Br. IV.*

⁸ *Br. IV.* No. 234., 326. Ez volt a második és utolsó pesti főpróba, színhelye a Nemzeti Múzeum díszterme volt.

Liszt ifjúként maga is hivatást érzett a papi pályára; ennek az ábrádnak a családi lebeszélés mellett édesapja halála vetett véget. Liszt egész életében mélyen vallásos maradt, olvasmányai közt kiemelt helyet kaptak a lelkiségi könyvek, és barátaival élénk vitákat folytatott az egyház időszerű problémáiról. Liszt tehát felszentelt unokaöccsében nemcsak egy kedves rokont talált, aki mellesleg a zenével is komolyan foglalkozott, hanem barátot is, akivel megoszthatta gondolatait, és aki többek közt ugyanazt a *L'Univers*-t és *Magasin Catholique*-ot olvasta, amelyeket Liszt is.

Az esztergomi ünnepi események után Liszt visszatérve Pestre meglátogatta a pesti ferences zárdát, ahol utoljára 1846-ban járt.⁹ Volt-e a Henniggel való találkozásnak szerepe abban, hogy Liszt ellátogatott a ferencesekhez, nem tudjuk. Mindenesetre a ferencesek „úgy fogadták, mint közülük valót”, és ígéretet tettek rá, hogy felveszik a ferences harmadrendbe. Ez némi halogatás után 1858. április 11-én történt meg.¹⁰

Hennig valószínűleg nem jutott el Weimarba 1857-ben, Liszt levelezésében legalábbis nem találjuk nyomát ott tett látogatásának.

1860. május 20-án Hennig belépett a jezsuita rendbe.¹¹ Ez régi vágya volt, de mivel szülei hevesen elleneztek, irántuk való kíméletből ideiglenesen lemondott róla.¹² Szülei halála után aztán csatlakozott a rendhez, és annak csakhamar kiváló és megbecsült tagja lett.

Mint jezsuita Kalksburgban kezdte meg működését, az ottani gimnáziumban a magyar nyelvet tanította.¹³ 1863–1864-ben Pozsonyban tartózkodott, itt ismét filozófiát hallgatott és akadémiai hitszónoki minőségben működött.¹⁴ 1864-ben a kalocsai rendházba került, itt filozófiát és német nyelvet kellett tanítania a rendi gimnáziumban, emellett azonban átvette P. Belustól a gimnázium énekkarának vezetését,¹⁵ és ugyanabban az évben a gimnázium prefektusának és tanulmányi felügyelőjének is kinevezték.¹⁶

⁹ Alan Walker: *Liszt Ferenc. A weimari évek 1848–1861.* Budapest 1994. 390. Liszt a ferencesekkel való barátságot édesapjától örökölte, aki fiatalemberként két évet töltött a malackai ferences noviciátusban. Liszt először 1823-ban édesapjával látogatta meg a pesti ferences zárdában Liszt Ádám egykori noviciustársát, aki időközben a rendház elöljárója lett. A Magyarországra visszatérő Liszt 1840-ben és 1846-ban ismét felkereste a baráti ferences közösséget.

¹⁰ Walker: *i.m.* 467. Liszt confrateri bizonyítványán az 1857. június 23-i dátum áll, bizonyára ekkorra tervezték a szertartást, amely valamilyen oknál fogva majdnem egy évvel későbbre tolódott.

¹¹ Az 1773-ban XIV. Kelemen által megszüntetett jezsuita rendet 1814-ben állította vissza VII. Piusz pápa. Szcitovszky bíboros 1853-ban telepítette vissza őket nagy hagyományú központjukba, Nagyszombatba, majd 1860-ban több új kollégiumot alapítottak, köztük a kalocsait is.

¹² Meiszner: *i.m.* 98.

¹³ Uo.

¹⁴ Hennignek nyilván azért kellett filozófiai ismereteit elmélyítenie, mert filozófiatanárnak szánták a kalocsai gimnáziumba.

¹⁵ „A J. T. kalocsai érsei főgimnázium énekkarának működése a lefolyt 50 év alatt”, in *A kalocsai kollégium ötven éve.* Szerk: Tóth Mike S. J. Kalocsa 1910. 94.

¹⁶ *Magyar Katolikus Lexicon* IV. 754.

Liszt 1861. október 20-án utazott Rómába, hogy tizenöt évnyi várakozás után házasságot köthessen azzal az asszonnyal, aki azt régen kiérdemelte. A házasság az utolsó percben meghiúsult, Liszt azonban Rómában maradt, és az örök város hosszú időre búvkörébe vonta régi templomaival és ókori romjainak, a kereszténység hőskorát idéző romantikus hangulatával. Vasárnapról vasárnapra Palestrina halhatatlan egyházzenejét hallgatta a Sixtusi kápolnában, megismerkedett a Cappella Sistina karnagyával, Salvatore Meluzzival, és érdeklődése egyre jobban az egyházzene felé fordult. 1863-ban a Madonna del Rosario-kolostorba húzódott vissza, és öt évig ott lakott a szerzetesek elvonult életét élve, imádkozva és komponálva. 1865-ben felvette a tonzúrát, majd három hónappal később, július 30-án a négy alsóbb papi rendet.¹⁷

Liszt egyetlen tettét sem övezte még ekkora döbbenet, értetlenség és féltreértés. Augusztus 26-án az *Üstökös* XVI. évfolyamának 34. számában két gúnyrajz jelenik meg Lisztről, amint papi ruhában vezényel, *piano, pianissimo ... és forte, fortissimo ...* felirattal, emellett lejjebb a „Hírhedett toasztok gyűjteménye” rovatban egy igen ízléstelen képzelt pohárköszöntőt adnak Liszt szájába.¹⁸

Hennig Alajos nem egészen egy hónappal ezután az *Ildők Tanúja* című pesti újságban *Utóhangok Liszt Ferencről* címmel jelentet meg egy kéthasábos helyreigazítást az *Üstökössel* szemben.¹⁹ A filozófiában megkövetelt alapossággal érvelő Hennig először Liszt hazafiúi és emberi érdemeit méltatja:

Liszt Ferenc abbé, a zongorakirály, a jó magyar hazafi, ki tettleg mutatá meg egy havi Magyarhonbani időzése által, mennyire szereti szülőföldjét, szeptember 12-én távozott az örök város felé, emlékéét hagyván nálunk az ő nagy művészetének²⁰ és finom társalgásának, itt hagyván nálunk az ő magyar című és szellemű egyházi szerzeményeit... és hazai egyházi intézeteink iránti szeretetének zálogát, midőn az általa művészbarátai közreműködésével adott nagyszerű hangverseny tiszta jövődelmét egyházi és hazai célokra adta; hagyván reményt a nemsokáraí viszontlátásra, midőn a nemzet kibékülve fejedelmével, a koronázási ünnepélyen Liszt Ferenc új miséjével és sz. István című új oratóriumával lep meg bennünket. Vezérelje az ég

¹⁷ Alan Walker: *Liszt Ferenc. Az utolsó évek 1861–1886.* Budapest 2003. 98–100.

¹⁸ Liszt Ferenc toasztja a zenede díszbeszédén:

Messieurs! Én mindig büszke voltam arra, hogy magyar vagyok és mindig azon törekedtem, hogy a magyar névnek dicsőséget szerezzek, s csupán azért nem tanultam meg magyarul soha, hogy azt higgye a világ felőlünk magyarokról, miszerint minálunk minden ember franciául beszél; hogy pedig most barátta lettem, azt is csak azért tettem, hogy elmondhassák önök idehaza, miszerint Liszt a magyarok egyedüli barátja Rómában. K...I J...s.

¹⁹ *Ildők tanúja.* Pest 1865. szeptember 21. 362.

²⁰ Liszt hat eseménnyel teli hetet töltött Magyarországon 1865. augusztus 8. és szeptember 12. között. Augusztus 15-én a Pesti Vigadó termében vezényelte a *Szent Erzsébet legenda* ősbemutatóját hatalmas sikerrel, két nappal később ünnepi hangversenyen vezényelte Mosonyi, Volkmann és Erkel Ferenc művei mellett saját *Dante-szimfóniájának* első részét, augusztus 27-én Reményi Edével adott hangversenyt Scitovszky bíborosnak és kíséretének, végül augusztus 29-én a Vigadóban először játszotta nyilvános hangversenyen két *Szent Ferenc-legendáját*.

a zongorakirályt szerencsésen vissza Rómába, kedves helyére, hol a vértanúk sírjánál nyerjen lelkesedést és erőt szép egyházi szerzeményeknek létesítésére ...

Hennig ezután rámutat arra, hogy Magyarországon Liszttel szemben nem az Űstökös magatartása a jellemző, hiszen Lisztet a közönség országszerte „szünni nem akaró éljenzés és tapsvihar”-ral fogadta, a magyar egyház feje „szép vallásos emléket adott neki”, míg „ a zenészvilág megtisztelte karnagyi díszes bottal”. Ezek után katolikus papként tiltakozik az ellen, hogy a papi ruhát gúnyolják, majd kikéri Lisztnek a jogát ahhoz, hogy a papság sorába lép-hessen, mondván: a lélek szabadságához neki is joga van.²¹

A cikk zárórésze minden objektivitás mellett a cikkíró személyes barátságát is elárulja rokonával szemben:

... mint annak [Lisztnak] közeli rokona kijelenthetem, hogy Liszt Ferencet a pa-pi pályájától semmi sem fogja elidegeníteni, mert ő régi vágyát óhajtá teljesíteni, hogy ti. mint pap az egyház szellemébe behatni, a teológiát tanulmányozni és ezen magasztos isteni tant a zenébe is átültetni képesítve legyen; ez a nagy mű-vész célja, s ezen cél kivételére szenteli élete hátralevő napjait. Miért is hazánk e nagy fiát a kath. papság sorában üdvözölve, e magasztos cél elérésére kitartást, türelmet, jó egészséget és hosszú életet kívánunk.

*Egy kath. pap s a nagy művész első unokája*²²

Nem tudjuk, találkozott-e Liszt Henniggel 1865 nyarán. Mindenesetre Ma-gyarországi utazásának végén, szeptember hatodikán Szekszárdról ír róla Sayn-Wittgenstein hercegnének, de vele kapcsolatban csak az 1856. évi talál-kozásokat említi, és azt, hogy azóta Hennig belépett a jeles Jézustársaságba és a kalocsai kollégium tagja lett.²³

A Magyarországon való letelepedés erősítette Liszt magyar kapcsolatait. Haynald Lajos kalocsai érsek szívesen látja vendégül érseki palotájában Lisztet, aki a hetvenes-nyolcvanas években többször megfordul Kalocsán. 1876-ban a Mindenszentek ünnepét tölti Kalocsán, és november ötödikén Sayn-Witt-genstein hercegnének Hennigről is ír.²⁴ Hennig most rektor a kalocsai kollégi-umban,²⁵ ahol száz bentlakó és háromszáz külsős diákkal foglalkoznak. Liszt itt említi, hogy két unokatestvérére büszke: egyikük államügyész Bécsben, a má-sik Kalocsán rektor.

²¹ Érdekes, hogy Jókai mint a lap főszerkesztője, szabad utat engedett a karikatúrának és a gúny-szövegnek.

²² Itt nyilván első unokatestvért kell érteni.

²³ Br. VI. No. 90., 90.

²⁴ Br. VI. No. 162., 164.

²⁵ Henniget 1875-ben nevezik ki a kollégium rektorának és a gimnázium igazgatójának: ezzel ő lett egy személyben a kalocsai rendház és gimnázium előljárója.

Meiszner úgy tudja, Hennig 1878 húsvétján rávette Lisztet, hogy Szent Ignác-féle lelkigyakorlatokat végezzen,²⁶ és bár a dátum téves —Liszt 1878 húsvétját Weimarban töltötte— a közlésnek lehet valóságalapja.

Liszt 1882 húsvétján Kalocsáról ír ismét Hennigről Sayn-Wittgenstein hercegnének, és ismét összezezi vele való kapcsolatát. Leveléből megtudjuk, hogy Esztergomban jó barátságot kötöttek egymással, és Liszt mindig is meleg érzelmeket táplált unokaöccse iránt, találkozni azonban igen ritkán találkoztak, hiszen Hennig gyakorlatilag nem mozdul ki állomáshelyéről. Ebben a levélben méltatja Hennig zenei képességeit is, erre azonban később fogunk visszatérni. Liszt Sayn-Wittgenstein hercegnéhez írt leveleiben még egyszer találunk említést Hennigről, még hozzá 1884. február 2-án Nürnbergből írt levelében. Liszt legjobb inasa, Achille temetéséről számol be, és ez alkalommal idézi fel, hogy mindig együtt mentek áldozni Kalocsán a jezsuita kollégiumban Hennig Alajos miséjén.

1884 és 1885 húsvétját is Kalocsán tölti Liszt, de leveleiben már nem említi Henniget. Találnak időt a beszélgetésre,²⁷ és a Haynald által Liszt tiszteletére szervezett társasági összejöveteleken is együtt vannak. 1885 húsvétján találkoznak utoljára.

Liszt és Hennig valószínűleg kevés alkalommal váltott levelet egymással. Liszt Sayn-Wittgenstein hercegnéhez intézett leveleiben is ritkán esik szó róla, ilyenkor Liszt újra és újra elmagyarázza, ki is Hennig és hogyan alakult pályája. Liszt egyetlen leveléről tudunk, amelyet Hennig Alajoshoz írt, ezt a kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban őrzik, ahová az 1920-as években került P. Jablonkay Gábor jezsuita kollégiumi rektor jóvoltából.²⁸ Erre a levélre később, Hennig műveinek ismertetése kapcsán visszatérünk.

Hennig Alajos személyiségéről leginkább Meiszner Imre által tudunk, aki a rendtársak megemlékezései alapján gyűjtött össze történeteket és legendákat. „Minden utánajárás, kérdezősködés és kutatás dacára csak igen kevés az, amit róla megtudhattam, —panaszodik Meiszner— mert Hennig annyira magába zárkózott természet volt, hogy életének nevezetesebb fázisairól csak nagy ritkán s akkor is igen keveset közölt másokkal.”

Egyik leggyakoribb mondása volt: *In manu Dei sumus* — Isten kezében vagyunk. „*In manu Dei sumus!* ez a teljes, haladéknélküli odaadás az Isten gondviselésébe képezte P. Hennig legfőbb jellemvonását. ... Az évek során át nem ritkán erős vérhányások lepték őt meg: *In manu Dei sumus!* s nem ijedt meg a haláltól, sőt tán épp azért a halál tért ki annyiszor előle.”²⁹

Egyéniségének legszembeütőbb vonása az önuralom volt. „Hennig az állandó, öntudatos önmegtagadásnak volt embere, aki minden életkényelemről

²⁶ Meiszner: *i.m.* 98.

²⁷ Liszt és Haynald is húsvéti gyónásukat Hennignél végzik.

²⁸ Koudela Géza: „Liszt és P. Hennig”, *Muzsika. Zeneművészeti, zenetudományi és zenekritikai folyóirat.* Budapest 1929. 1–2 szám. 81.

²⁹ Velics László S. J: *Magyar jezsuiták a XIX. században.* Kalksburg 1902. 144.

végkép lemondott, mint azt a Szummárium 12-ik regulája követeli a Társaság fiaitól.”³⁰ Meiszner szerint Hennig leginkább aszkézisével hatott nagynevű rokonára, Lisztre is. „Nagy fokban gyakorolt önuralma, az ügyes bajos dolgokban is egyenlőn higgadt, józan magatartása kiválón képesítették őt az előjárói hivatalok viselésére” — írja Velics, és valóban, Hennig szinte egész szerzetesi pályafutása alatt folyamatosan vezetői és nagy felelősséggel járó beosztásokban dolgozott: 1864-től prefektus volt 1875-ig, amikor rektorra nevezték ki, ezt a tisztséget 1881-ig viselte; 1884-ben Nagyszombatba helyezik át rektori és újoncmesteri feladatokkal, kilenc év múlva aztán újból Kalocsára kerül lelkiigazgatónak; 1897-ben budapesti házfőnök („superior”), 1899-től 1902-ben bekövetkezett haláláig Pozsonyban spirituális.

Hennig egyéniségének minden bizonyjal sajátos varázsa volt. „Bárhol is jelent meg, az igaz szerzetes jellegét viselte homlokán, amiért is mindazok, akik csak érintkeztek vele, benső tisztelettel hajoltak meg előtte. Főleg Simor és Haynald bíbornok-érsekek nagyra becsülték az aszkétikus férfit, s bensőbb barátságukra méltatták” — írja Velics. Simor érsek 1885. január 9-én keltezett levelében a latin nyelv ünnepélyessége által sem elkendőzhető bizalmas hangon számol be római látogatásáról és a meglepetésről, amelyet neki a Collegium Germanico-Hungaricum új épülete okozott.³¹ A jeles egyházfő jókívánságaiból nemcsak a jezsuita rend iránti megbecsülés, hanem a címzett személye iránti szeretet is kicseng.

Velics szerint Haynald bíboros is igen kedvelte az aszkétikus jezsuitát, és „ahol csak szerét tehette, kitüntette őt s szíves-örömet teljesítette óhajait.”

Hennig Alajosnak kalocsai tartózkodása alatt nyílt alkalma arra, hogy zeneesként kibontakozzék. A jezsuita rend 1860-ban vette át az Érseki Főgimnázium vezetését a kegyesrendiektől, a zene tanítását és az énekkar vezetését 1864-ig, Hennig Kalocsára érkezéig P. Belus Ferenc végezte. Belus Ferenc, az iskolai énekkar alapítója leginkább unisonóban, orgonakísérettel énekelte a jobb hangú fiúkból összeállított kart, s többnyire Szepesy Imre egyházi énektárából vették a „közkeletű énekeket”.³² Később vegyeskart alakított, és az ismert strófás énekeket „quartetben és unisono felváltva adatta elő”. A kalocsai jezsuiták Henniget tartják a gimnáziumi énekkar tulajdonképpeni megalapítójának, ugyanis ő alakított ki szakszerű, klasszikus kórusrepertoárt. „Mindjárt kezdetben a római (Palestrina, Vittoria, Anerio, Suriano, Agostini, Agazzari, Bainsi stb.) és a velencei iskola (Lotti, Gabrieli, Perti stb.) mesterei-

³⁰ Velics: *i.m.* 145.

³¹ Velics: *i.m.* 142. A meglehetősen hosszú levélből csak ízelítőül idézünk: „Non sine stupore vidi novas aedes Collegii in quo bini Cardinales degunt: Melchers et Masella. Pro solemnibus canonisationis remanere in Urbe non potui, quorsum nona vice concessi. Libenter testis fuissem solemnium in honorem trium e Societate Sanctorum celebratorum. ... Deus Optimus servet reverendam Paternitatem Vestram incolumem longissime ut societatis videre possit ampliozem in terris gloriam, certe secuturam, non obstante mordacitatis Massonum. Qui caetera constanti cum pensione maneo Strigonii 9 Januarii 1885. addictissimus Joannes Cardinalis Simor.”

³² *A kalocsai kollégium ötven éve.* 94.

hez fordult és Proske halhatatlan gyűjteményéből³³ szemelt ki énekdarabokat, amelyeket még manap is buzgón énekel az ifjúság. A németalföldi nagy zene-mestereket is (Orlando Lasso, Clemens non papa stb.) szerette, és igen jól ismerte Gallus, Aichinger, Hassler stb. remekműveit. Hasonlóképpen meghonosította az énekkarban a klasszikus utókor nagy mestereinek (Bernabei, Martini, Pitoni, Fux stb.) gyönyörű darabjait” — írja P. Kostialik N. János, Hennig utóda.³⁴

Hennignek az iskolai kórus vezetőjeként a jezsuiták templomának zenei szolgálatáért is felelnie kellett, így a hétköznapi, vasárnapi és ünnepnap miséken a diákokból alakított kórus és a többi diák éneklését is meg kellett szerveznie. Mivel ilyen fontos szolgálatot láttak el, a gimnáziumi énekoktatás leginkább azt célozta, hogy a diákokat felkészítse a kórusban való éneklésre. Sonkoly állítása szerint a diákokból összeállított énekkar hétköznapi egyszerű népéneket énekel, vasárnap és ünnepnap pedig „népéneket többszólamú feldolgozásban, továbbá misét, latin szövegű motettet”. Bár a tanterv a hangjegyek szerinti éneklést írta elő, úgy tűnik, a gyakorlatban az emlékezetből való éneklés vált be jobban.³⁵ Sonkoly aláhúzza, hogy Hennig utódainak legfőbb törekvése a jó tradíció megőrzése és továbbvitele volt, így feltételezhetjük, hogy a gyakorlat nem sokat változott 1940-ig, amikor a fentieket lejegyezték.

Kórusvezetői munkájának elősegítésére Hennig kottatárát hozott létre a gimnáziumban, amelyben a legkülönbözőbb helyzetekre és alkalmakra gyűjtött megfelelő zenei irodalmat.

A Gyenis András által szerkesztett Jezsuita Történeti Évkönyv 1940-es kiadásában Sonkoly István közöl értékes adatokat a kalocsai gimnázium kottatáráról. (*I. melléklet*) A megrendítő gazdagságú és minőségű kottatár nem kevesebb mint 1578 példányt tartalmazott 1940-ben, és ennek legnagyobb részét maga Hennig gyűjtötte, ugyanis, amint Sonkoly írja, a kottatár „hangjegyálománya csekély kivétellel még az 1914–1918-as viláégés előtti időből származik.”³⁶ Sonkoly szerint a szertár különlegesen értékes darabokkal bírt, így megtalálható volt benne néhány régi kiadású Kyriale, Graduale, a Palestrina-összkiadás I–XX. kötete, a már említett Proske-sorozat, Gauss négykötetes, méreteiben is kiemelkedő orgonadarab-gyűjteménye, a *Musica Sacra* 1900–1910 évfolyama stb. A gondos és alapos Hennig részletes katalógust is készített, ezt azonban nem tudományos, hanem használati szempontok szerint állította össze:

³³ A Regensburgban megjelentetett *Musica Divina* címet viselő sorozatban a szövegben név szerint említett szerzők műveiből találunk válogatást.

³⁴ *A kalocsai kollégium ötven éve.* 95.

³⁵ „A tanterv és utasítás szerint ugyan a hangjegyszerinti, tudatos énektanulás az előírt módszer, mégis tekintettel az egyházi ének fokozott művelésére, inkább hallásutáni. A tanuló legtöbbször a szentének szövegét tekinti, s emlékezetébe vési a szakrális dallamot ... Bár az énekesnek tisztában kell lennie az elemi zeneismeretekkel, mégis az énektanítás inkább beemlékeztető, hallásutáni jellegű, s nem hangjegyutáni. Leginkább a hangjegynélküli imakönyvből énekel a kórus s a gyülekezet, mert a szöveg megpillantása nyomán emlékezetébe szökken a dallamsor.”

³⁶ Sonkoly István: „A kalocsai gimnázium ének- és zeneszertára”, in *Jezsuita történeti évkönyv* 1940. Szerkeszti Gyenis András S. J. Korda R. T. Nyomdája, Budapest. 295.

a darabok a liturgiában való felhasználásuk szerint kerültek beosztásra és elhelyezésre a polcokon, úgy, hogy az adott időszakra vagy liturgiára a karvezető egy helyen találhatta a lehetséges előadandó műveket, címre vagy zeneszerzőre azonban nem lehetett keresni benne. Az I. mellékletben bemutatott lista ezt a beosztást tükrözi. Külön kéziratár nem volt, a kéziratok és nyomtatványok vegyesen szerepeltek a liturgiai célzatú rendben, Hennig atya szerzeményei a megfelelő helyre a többi kotta közé voltak beosztva.

Hennig Alajosnak zenei tevékenységét mindig alá kellett rendelnie papi és szerzetesi hivatásának, komponistaként kórusa zenei szolgálatának megkönnyítését és felemelését célozta. Kizárólag egyházi műveket szerzett. A lelkiismeretes Hennig saját zene iránti szeretetét a hivatástudatban tanúsított gyengeségként értékelte, ugyanis Meiszner úgy tudja, 1872-ben Hennig mindent elégetett, amit addig komponált, „okul azt hozván föl, hogy a zene őt nagyon szórakozottá teszi és figyelmét az imádságtól elvonja.”

Hennig működésének súlypontja Kalocsára esik, 1864-től 1884-ig itt dolgozik, ekkor kilenc évre Nagyszombatba helyezik, de 1893-tól 1897-ig ismét Kalocsán van. Művei megjelenése összefügg rendi megbízásaival és áthelyezéseivel.

1874-től 1881-ig Hennig rektor és igazgató Kalocsán, minden bizonnyal emberfölötti módon igénybe veszik rendi kötelezettségei. 1881-ben azonban felmentik rektori munkája alól, és úgy tűnik, most nagyobb lendülettel fordul a komponálás felé, és a már csaknem ötvenéves zeneszerző visszajelzéseket keres szerzeményeivel kapcsolatban. 1881-ben Franz Wittnek, a német Cecília mozgalom elnökének ír. A levél a regensburgi Püspöki Központi Könyvtárban (Bischöfliche Zentralbibliothek) található, és magyarra így fordítható:

Nagyméltóságú Kanonok úr!

Kalocsa 6/II – 81

A legnagyobb tisztelettel küldöm a mellékelt kis szerzeményt azzal a kéréssel, hogy amennyiben az Ön elvárásainak megfelel, a valódi egyházzenét terjesztő lapjába felvegye, ellenkező esetben pedig egyszerűen küldje vissza. Ha a Tisztelendő Atya az ártalmatlan csekélységet hajlandó elfogadni, kérem jelöljön meg engem, Hennig Alajos S. J-t szerzőként, és ha lehet, néhány különnyomatot küldjön belőle. Kifejezett kérésre tudok még néhány hasonló darabot küldeni, amelyeket ihletett óráimban írtam — mindet a régi hangnemekben. Legmélyebb megbecsülésem kifejezésével

*Nagyméltóságod legodaadóbb szolgálója
Hennig Alajos S. J., a gimnázium igazgatója³⁷*

³⁷ A levél eredeti szövege:

Hochwürdigster Herr Canonicus!

In aller Hochachtung übersende ich beiliegende kleine Composition mit der Bitte selbe, falls sie Ihren Anforderungen aufzeicht, in Ihre periodischen Blätter für echte Kirchenmusik aufzunehmen widrigenfalls aber sie einfach zu retourniren. Wenn R[everendi]ssime Domine die harmlose Kleinigkeit aufzunehmen geneigt sind so bitte ich zur Bezeichnung des Authors mir Alois Hennig S. J. ansetzen und mir, wo möglich, einige Exemplare im Separatabdrucke zukommen zu lassen. Auf geschätztes [?] Verlangen könnte

Hogy melyik művét küldte el Hennig, és az megjelent-e a *Musica Sacra* zenei mellékletében, további kutatás tárgya. Bizonytalán az egyik *Concentus* lehetett az.

1882-ig Hennig nem publikált. De ekkorra készen van két olyan műve, amelyekről maga is azt gondolja, hogy megfelelő színvonalúak. A két mű a *Missa brevis et facilis* és az akkor még csak tizenhat darabot számoló *Concentus sacri breves* című gyűjtemény, mindkettő a tizenhatodik századi vokálpolyfónia szellemében készült. Liszt az egyik legfontosabb zenei tekintély, akihez Hennig fordul, és aki 1882. március 11-én az átnézett kéziratokkal együtt a következő levelet küldi vissza Hennignek:³⁸

Főtisztelendő kedves Unokaöcsém!

Missa facilis a Capella és 16 Concentus sacri breves című szerzeményeid teljesen elérik azt a célt, hogy a becsületes és hagyományos, jó stílusban tartott egyházi zenét könnyen hozzáférhetővé tegyék. Emellett nem kell tartani a komikus belépéseknek, tonikának és dominánsnak, duxnak és comesnek bizonyos tiszteletreméltó egyházi monotóniájától! Hírhedt különcöskéim dacára is legnagyobb mértékben megnyerte tetszésemet kitarító ragaszkodásod az egyszerű, biztos zenei szerkesztéshez, amelyet mesterien művelsz. Kyrie eleison és Christe eleison bizonyára nem igen alkalmasak a zenei variálásra.

Küldd el minél előbb nyomtatásban a Missa facilis-t és a 16 Concentus-t s bár válnék neved minél elterjedtebbé ezzel a kiadással, amelyhez még néhány előadási jelet kell hozzápótolni.

Ugyanezzel a postával megkapod kézírataidat és egy csendes miséhez írt orgonaművét hűségese szerető unokabátyádnak
Budapest, 82. március 11.

Liszt F-nek³⁹

ich manch andere Stücke ähnlicher Art liefern, welche ich in meinen Musestunden schrieb, — Alles in den alten Kirchentonarten. Mit dem Ausdrücke meiner aufrichtigsten Hochachtung Zeichen ich
Kalocsa 6/II – 87

Eurer Hochwürden ergebenster Diener
Alois Hennig S. J. Director d. Gymnasiums

³⁸ Ez az egyetlen ismert Liszt—Hennig levél, a jezsuita atyák kegyes jóvoltából ma a kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban található.

³⁹ Koudela Géza fordítása. A levél eredeti szövege:

Hochwürdiger lieber Cousin

Deine „Missa facilis a Capella“ und die 16 „Concentus sacri breves“ erreichen vollkommen den Zweck anständige, im guten traditionellen Styl gehaltene Kirchen Musik, leicht gangbar zu machen. Dabei darf man nicht eine gewisse ehrwürdige, kirchliche Monotonie der canonischen Einsätzen, Tonica und Dominante, Dux und Comes, befürchten. Trotz meiner berühmten Excentricitäten, finde ich Wohlgefallen an den trefflichen Beharren des einfach sicheren Tongewebes, welches Du meisterhaft pflegst.

Kyrie eleison, und Christe eleison, lassen sich musikalisch, wahrscheinlich nicht sehr variiren! ...

Sende mir also bald deine Missa facilis und die 16 Concentus gedruckt, und möge die Ausgabe (der noch einige Vortragsbezeichnungen beizufügen sind) sich möglichst viel verbreiten.

Mit derselben Post erhältst Du deine Manuscripte zurück, nebst einer stillen Orgel Messe deines herzlich ergebenen Cousins

11ten März, 82 – Budapest

F. Liszt

Nyomtatásban: Prahács Margit: *Franz Liszt Briefe aus ungarischen Sammlungen 1835–1886*. No. 489., 246.

2635

Missa brevis et facilis.

KYRIE.

Auth. Aloisio Hennig, S. J.

Adagio. M. M. ♩ = 104.

Soprano.
Alto.
Tenore.
Basso.

Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son e - le - i -
 Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son
 Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son

son. Ky - ri - e e - le - i - son e - le - i - son.
 le - i - son e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son e - le - i - son.
 son Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son.
 Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son e - le - i - son.

Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i -
 son Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i -
 Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i -
 Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i -

son Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i - son.
 son e - le - i - son Chri - ste e - le - i - son.
 Chri - ste e - le - i - son Chri - ste e - le - i - son.
 son Chri - ste e - le - i - son. Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri -

Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son e - le - i - son.
 le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son.
 Ky - ri - e e - le - i - son e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son.
 e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son Ky - ri - e e - le - i - son.

A lelkes és igen biztató hangú levélből egyértelműen kitűnik Liszt nagyra-becsülése és bátorító szándéka. A nagylelkű Liszt azonban gyakran buzdított olyanokat is, akik nem voltak különösebben érdemesek rá. Úgy tűnik, a Hennighez intézett bátorítások mögött több volt, mint jóindulatú rokon elfogultság, ugyanis Liszt 1882 húsvétvasárnapján Sayn-Wittgenstein hercegnéhez írt bizalmas levelében, ha visszafogottabban is, de igen pozitívan nyilatkozik Hennig zenei teljesítményeiről:⁴⁰

... Unokaöcsém, Hennig Alajos éveken át méltósággal töltötte be az itteni kollégiumban a rektori tisztséget, továbbra is folytatja filozófusi hivatását és komolyan foglalkozik az egyházzene irányításával. Zenei tehetsége nem kiemelkedő, de elegendő ahhoz a feladathoz, amit felemelő buzgalommal teljesít. Több misét, motettákat és egy Stabat Matert komponált 2 és 4 hangra. Egyetlen műve sincs kinyomtatva — stílusa egyszerű, de jó ellenpontosító felépítéssel, és néha egy magasztos áhítat lenyomata érezhető ... mivel úgy hallottam, elég jól orgonál, ajándékkul adom neki az Ön miséjét, amit értékelni fog ...⁴¹

Általánosan elfogadott tény, hogy Henniget Liszt vette rá műveinek kiadására, és bár ehhez nincs elegendő bizonyítékunk —ellene szól az egy évvel korábbi Witthez írt levél—, nincs okunk kételkedni benne. Egyébként a Wittel való kapcsolatfelvétel mögött is állhatott Liszt, aki igen jó viszonyban volt a jeles egyházzenesézzel pappal.

Hennig még egy harmadik zenei tekintély véleményét is kikérte, ez nem más, mint Salvatore Meluzzi, a Sixtusi kápolna karnagya. Meluzzi a levelet P. Oreglia jezsuita atyának küldte, aki úgy tűnik, közvetítő szerepet játszott a kották Meluzzihoz való eljuttatásában. Velics László 1902-ben szó szerint idézi, tehát látnia kellett a levelet. Tartalmát így lehet magyarra fordítani:

Tisztelendő Oreglia atya!

Róma, 1883. június 17.

A legnagyobb élvezettel néztem át tisztelendő Hennig Alajos atya miséjét és a huszonegy motettát három és négy hangra.

Úgy találtam, hogy mindezeket a szerzeményeket a régi ellenpont és összhangzattan mély ismeretével írták. Ritkán kisebb hibákat vétett, de ezek nem kisebbítik a szerző érdemét, akinek őszintén gratulálok.

Köszönöm tisztelendőségének, hogy megszerezte nekem ezt az örömet, és a legmélyebb tisztelettel vallom magam az ön leghűségesebb szolgájának:

Salvatore Meluzzi⁴²

⁴⁰ Br. VI, No. 334, 338.

⁴¹ Koudela fordítása, ld. Koudela Géza: „Liszt és P. Hennig”, in *Muzsika. Zeneművészeti, zene-tudományi és zenekritikai folyóirat*. Budapest 1929. 1–2. szám, 81.

⁴² A levél eredeti olasz szövege:

Mind a *Missa brevis et facilis*, mind a *Concentus sacri breves* az augsburgi Böhmnél jelent meg, előbbi 1882-ben, utóbbi 1883-ban.

A *Missa brevis et facilis*-ről az *Urania* című német zenei folyóirat még egy rövid ismertetést is közölt 1883-i első számában. Ez szó szerinti fordításban így hangzik:

*A szerző a régi klasszikus zenéből indul ki, amely Palestrina alatt érte el csúcspontját, tehát leginkább hármashangzatokra alapoz, amelyek a dallam folyását mégsem gátolják. A kánoni imitáció alkalmazása ellenére a mise mégis könnyű, emellett egyháziasan méltóságos, liturgiailag helyes és mértékletesen rövid, úgyhogy a szép alkotás nemcsak egyházi célokra, de a katolikus tanintézményekben tanulásra és gyakorlásra is kifejezetten alkalmas.*⁴³

A kritikát közlő Sonkoly István továbbá megjegyzi, hogy az 1805 óta működő Böhm cégnél Magyarországról egyedül Hennignek és Seylernek jelentek meg művei, és ha Seyler lauterbachi (szudéta) származását tekintetbe vesszük, Hennig az egyetlen magyar szerző, akinek a jeles cég a művét kiadásra méltatta.⁴⁴

A *Missa brevis et facilis* egy nyomtatott példányát Hennig elküldte Lisztnek ajándékba, ezt ma a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpontban, Liszt hagyatéki kottatárában őrzik. A címlap jobb felső sarkában Hennig fekete tintás sajátkezű ajánlása olvasható:

Illustrissimo musicorum principi, Canonico Dr. Francisco Liszt, fratrueli suo carissimo auctor Aloisius Hennig S. J.

Vagyis:

A jeles zenekirálynak, Dr. Liszt Ferenc kanonoknak, legkedvesebb nagybátyjának a szerző, Hennig Alajos S. J.

Hennig tehát az 1882–1883-as évek folyamán meggyőződhetett arról, hogy jó irányban halad, munkáját nagyra becsülték és nyomtatásra érdemesnek

Reverendo P. Oreglia.

Ho letto con sommo piacere la Messa ed i 21 motetti del R. P. Luigi Hennig a tre e quattro voci. Ho trovato tutte queste composizioni scritte con cognizione profonda del Contrapunto e dell' armonia dell' antico genere. Raramente e caduto in leggerissime sviste, ma non diminuiscono affatto il merito dell' autore, col quale faccio le mie sincere congratulazioni. Ringrazio V. R. di avermi procurato questo piacere, e col piu profondo rispetto mi professo suo.

*Devotissimo um Servo
Salvatore Meluzzi*

⁴³ Az eredeti német szöveg:

Der Komponist geht von der altklassischen Musik, die unter Palästrina gipfelte, mit gutem Grund aus, also meist auf Dreiklangsharmonien fussend, die jedoch des melodischen Flusses nicht entbehren. Trotz Anwendung canonischer Evolutionen ist die Messe dennoch ziemlich leicht dabei kirchlich würdig, von liturgischer Korrektheit und angemessener Kürze so daß sich die schöne Gabe nicht nur für kirchliche Zwecke sondern auch zur Erbauung und Übung in katholischen Schulanstalten ganz besonders eignet.

⁴⁴ Sonkoly István: *P. Hennig Alajos és az egyházi zene. Jezsuita Történeti Évkönyv 1942. 484.*

találták fontos külföldi szaktekintélyek. Lehet, hogy több művet is elküld Böhmennek, ha 1884-ben nem következik be élete egyik nagy fordulata. Nagyszombatba helyezik át, ismét nagy felelősséggel és sok munkával járó feladatkörbe: egyszerre kell, hogy rektori és novíciusmesteri feladatokat töltsön be. Nem tudjuk, mennyit komponál Hennig a kilenc éves nagyszombati tartózkodás alatt, de nyolc évig semmit sem adat ki, 1892-ben, az időszak vége felé jelenik meg Heisler József nyomdájában Pesten egyetlen újabb műve, a *Missa duarum vocum inaequalium*.

A mise iskolapédájája annak, hogyan lehet szerény eszközökkel jól és épületesen zenélni: a két egynemű hangra írt anyag egyformán alkalmazható férfi vagy női hangokra, ráadásul alternatim kell előadni, a kottában a két kórus váltakozása be van jelölve. Ha rendelkezésre állnak vegyes hangszínek, akkor a hangzást a kórusváltással lehet változatossá tenni a bejelölt dinamikai váltások mellett.

1893-ban Henniget visszahelyezik szeretett Kalocsájára, és az immár hatvanhét éves szerzetes végre egyetlen emberre mért feladatot kap: most spirituális, azaz lelkiatya. Hennig tehát újra törődni tud szerzeményeivel, és a kalocsai *Hírnök*-ben hűséges kiadót talál művei számára.

1893-ban jelenik meg *Cantus Antiphonarum Beatissimae Mariae Virginis* című sorozata. A tizennyolc számozott oldal terjedelmű füzet tíz éneket tartalmaz, mégpedig a négy időszaki Mária-antifóna különböző feldolgozásait négy vegyes hangra és két vagy három egyenlő hangra. Az énekek többnyire közepes hosszúságúak, a legrövidebb 29 ütem (4/4), a leghosszabb 84 ütem (2/4). Az antifónák dallami anyaga általában a gregorián ének mozgását utánozza, kvart- és kvintugrásoknál nagyobbakat csak a basszusban találunk, ahol oktávugrás is előfordul. Több tételben igyekszik Hennig az eredeti gregorián dallamra utalni a felső szólamban (No. 3 *Ave Regina coelorum*, No. 5 *Regina coeli laetare*). Az antifónák ambitusai takarékosak, decimánál nagyobb hangterjedelmet egyik szólamtól sem követelnek, de gyakran az oktávot sem lépik túl. A darabok letétje vegyes, Hennig általában polifón és homofón szakaszokat szeret váltani egyazon tételben. A négyszólamú letétekben mértékkel bánik az eltolt belépésekkel és ellenpontos mozgással, a leginkább ellenpontosan kezelt tétel a hatos számú, két szólamra írt *Regina coeli*. Ebben viszont tényleg csak a zárlatoknál találkoznak a szólamok.

Ugyancsak 1893-ban látott napvilágot a *Concentus sacri in usum praecipuae studiosae gymnasiorum juventutis*. A füzet huszonhárom oldalon tizennyolc éneket közöl, ezek latin nyelvű himnuszok és középkori kanciószovegek többnyire eredeti megzenésítései, leginkább négy vegyes hangra, két háromszólamú egyneműkari és egy kétszólamú egyneműkari darab van. Néhány feldolgozás hozza az eredeti dallamot is, így az 5. számú *Stabat mater*-nél a gregorián dallam a tenorban van, a 10. számú *Lauda Sion* a szopránban idézi az eredeti gregorián dallamot, a 12. *Ave verum Corpus* és a 13–14. számú *Adoro te devote* „melodia antiqua”, azaz ismert dallam feldolgozásai. A füzet anyaga nem egyöntetű:

vannak egészen rövid feldolgozások, különösen akkor, amikor egyetlen strófa van egész egyszerűen megharmonizálva (No. 4. *Vexilla Regis*, No. 5. *Stabat Mater*). A hosszabb kompozíciókban (a leghosszabb 32 ütem 4/4) is többnyire homofon letétet találunk, az eltolt szövebelépéseknek igen kevés hely jut.

4. Vexilla Regis.

Largo.

SOPRANO.
ALTO.
TENORE.
BASSO.

Ve - xil - la Re - gis pro - de -
 Ve - xil - la Re - gis pro - de -
 Ve - xil - la Re - gis pro - de -
 Ve - xil - la Re - gis pro - de -

unt, ful - get Cru - cis my - ste - ri -
 unt, ful - get Cru - cis my - ste - ri -
 unt, ful - get Cru - cis my - ste - ri -
 unt, ful - get Cru - cis my - ste - ri -

um, qua Vi - ta mor - tem per - tu - lit
 um, qua Vi - ta mor - tem per - tu - lit
 um, qua Vi - ta mor - tem per - tu - lit
 um, qua Vi - ta mor - tem per - tu - lit

et mor - te vi - tam pro - tu - lit.
 et mor - te vi - tam pro - tu - lit.
 et mor - te vi - tam pro - tu - lit.
 et mor - te vi - tam pro - tu - lit.

The image shows a musical score for the hymn 'Vexilla Regis'. It is written for four voices: Soprano, Alto, Tenor, and Bass. The tempo is marked 'Largo'. The score is in a key signature of two flats (B-flat and E-flat) and a 4/4 time signature. The lyrics are in Latin. The first system contains the first line of the hymn: 'Ve - xil - la Re - gis pro - de -'. The second system continues with 'unt, ful - get Cru - cis my - ste - ri -'. The third system continues with 'um, qua Vi - ta mor - tem per - tu - lit'. The fourth system concludes with 'et mor - te vi - tam pro - tu - lit.'. The vocal parts are arranged in a homophonic style, with the lyrics aligned under the notes. The Soprano and Alto parts are on a treble clef, and the Tenor and Bass parts are on a bass clef.

A *Tíz ének hangjegyekkel Jézus Szt. Szívének tiszteletére* 1894-ben jelenik meg ugyancsak a kalocsai *Hírnök* gondozásában. Az ezernyolcszázas évek végén Jézus Szívének kultusza különös lendületet kapott, az országban igen sok helyen emeltek tiszteletére új templomot: ezek közt van Budapesten a Mária utcai templom is. Ez a füzet kis ponyva kiadványként jelenik meg, meglehetősen igénytelen kivitelű, a dallamok Hennig kézírásának a facsimiléi. A kiadványban Hennig három költő, Kalocsay Alán, Rosty Kálmán S. J. és Epölyi Ferenc verseit zenésíti meg igen egyszerű, leginkább 2/4-es ütemben, kizárólag dúr hangnemekben. A dallamok többnyire bécsiesen édeskések, harmonizálásuk azonban folyékony, a modern összhangzattan minden eszközével, átmeneti hangokkal, szeptimakkordokkal, és ezáltal jó szólamvezetéssel. Ezt egyházzeneként igen kevésbé lehet értékelni, de nem vitatható el tőle a muzikalitás.

1895-ben Hennig újabb füzetet jelentet meg a kalocsai *Hírnöknél*, ennek címe *Litaniae Lauretanae in tonis psalmodiarum*. A mű érdekes megközelítése a gregorián éneknek, ugyanis a lorettói litániát szakaszonként nyolc különböző tónusra rakva harmonizálja meg. A verseket két előénekes, egy szoprán és egy alt énekli, a könyörgő sorokat a négyzólamú kórus. Az orgona végig kísér, és amikor változik a tónus, szólóként játszik egy átvezető részt, amellyel az új tónust megerősíti. A tónusváltás természetesen a litánia szövegének tagolásával összhangban történik, és segítség a litániáknál kísértő egyhangúság ellen, ugyanakkor a diákság a nyolc tónust kellemes körülmények közt játszva begyakorolhatja.

Egy évvel később, 1896-ban újabb litániás füzetet is kiad *Cantus facilis Litaniarum B. M. Virginis* címmel. Ez hasonló az előbbihez azzal a különbséggel, hogy a változó részek Hennig szerzeményei: kedves, egyszerű, jól énekelhető dallamok, ugyanúgy két szólistával, vegyeskarral és orgonával való előadásra.

Ugyancsak 1896-ban jelenik meg egy újabb nagy gyűjtemény, a *Cantica sacra pro tempore Adventus et festis Nativitatis Domini*. A latin szövegű középkori kanciók között „melodia antiqua”-nak címezve akad néhány újabb keletű ének is, de csak három dallam Hennig szerzeménye. A gyűjtemény tulajdonképpen 20 ütemnél rövidebb egyszerű harmonizálásokból áll.

1900-ban jelent meg a *Cantus facilis litaniarum de SS. Corde Jesu* — ez a Lorettói litániához hasonlóan dolgozza fel Jézus Szíve litániáját.

1902-ben opus posthumumként jelent meg a *Hebdomadae Sanctae Cantus liturgici gregoriani*, amely 39 oldalon tizenhét éneket közöl. Ezek, amint a cím is mutatja, a nagyheti szertartások énekei: nagypénteki és virágvasárnapi passió, *Vexilla Regis*, *Pange lingua*, *Tantum ergo*, két mise, a nagyszombati szertartás énekei, *Te Deum*, *Regina coeli*, és appendixként *Victimae paschali*, gregorián *Credo*, *Lauda Sion* és *Anima Christi*. A tizenhét darabból öt Hennig szerzeménye: a két mise (egy kétszólamú és egy négyzólamú), az *Exsurge-Resurrexi* tételek, a *Lauda Sion*; egy háromzólamú polifonikus feldolgozás és az *Anima Christi*, egy négyzólamú homofon kompozíció. Hennig ebben a gyűjteményben is a tőle szokott zeneszerzői módszereket alkalmazza: a négyzólamú letétek többnyire homo-

fonok néhány eltolt szólambelépéssel, de a gazdag belső szólammozgás és a romantikus harmónia vívmányai —szeptimakkordok, átmenőhangok, bővített és szűkített hármashangzatok— teszik változatossá. A kétszólamú misében teljes mértékű az ellenpontozás, ugyanez áll a *Lauda Sion* szoprán-alt-basszus darabra. Az unisono tételeknél bejelöli az alternatim váltás helyeit, ez a liturgikus helyesség mellett a hangszínek változatosságának kihasználását teszi lehetővé.

Hennig Alajos egyik legfontosabb és legnagyobb közismertségnek örvendő műve az *Egyházi énekek* — *Cantica sacra* című egyházi énektár.⁴⁵ Az előszóban Hennig Alajos így vall könyve keletkezéséről:

Ezen énekgyűjtemény lassan készült. Kezdeté az 1864. évre vihető vissza, midőn a szerző a [Jézus]. t.[ársasági] kalocsai érseki főgymnasium énekkarának vezetését átvette. Azóta csaknem szakadatlanul azon fáradozott, hogy a kath. tanuló ifjúságnak megfelelő énekkönyvet nyújtson. Ennélfogva jobbadán könnyed, régi és új melodiákat tartalmaz e gyűjtemény, a melyeknek hangterjedelme egy oktáván túl rendszerint nem megy. Izleltetőül van itt néhány szigorúan egyházi vagyis gregorián, és több chorál ének is, hogy az ifjúság a komolyabb éneket is megismerje és hozzá szokjék ...

Az énekeskönyv 1898-ban jelent meg ugyancsak a kalocsai *Hírnök* gondozásában, eszerint a szerző több mint 30 évet dolgozott rajta. Előzménye *A Katolikus Ifjúság Imádságos Könyve* (Kalocsa 1893), melyet bizonyára ugyancsak Hennig állított össze.

Az énekkönyv összesen 213 éneket tartalmaz, ebből 94 dallama új szerzemény Hennig Alajostól. Az énekek harmonizálását (az egy *Pange lingua*-t leszámítva, amelyet Bains harmonizálásával közölt) Hennig végezte, a négy szólamú letét egyben négy szólamú énekkari megszólaltatást is lehetővé tesz. A könyv kifejezetten pedagógiai kiadvány, Hennig Alajos „szemináriumoknak, gimnáziumoknak, tanítóképző intézeteknek és másnemű iskoláknak” is ajánlja, miközben bevallja: „A népre különös figyelemmel nem voltunk.”

Az énektár pedagógiai céljának megfelelően válogat tehát a dallamokban, amelyek „jobbadán könnyedek”. Ugyancsak a pedagógiai célzatra utal az énektárban nagyszámú latin szövegű ének jelenléte és az egyes énekcsoportok latin nyelvű megnevezése a magyar mellett.

Az énektár összetétele természetesen követi a megszokott énekkönyvformát: az egyházi év énekeit a szentek énekei követik, a könyv elején gyakran használatos énekek: miseénekek és a szentségi áldás énekei vannak, a könyv végén pedig az alkalmi énekek. Az énekek száma is megegyezik a szokásos arányokkal, amint az a III. mellékletben látható.

⁴⁵ Az énekeskönyv teljes címe: *Egyházi énekek / orgonakísérettel, / kivált a kath. Tanuló ifjúság / használatára. / Hennig Alajos, S. J. / Kalocsai érseki hatóság jóváhagyásával. / Cantica sacra / cum concentu organi / ad usum praecipue studiosae / juventutis cath. / Megrendelhető Kalocsán a „Hírnök”-nél. / 43971. / Oscar Brandstetter, Leipzig.*

82

149. Virgo virginum præclara.

De b. V. M. XXI.

A. Hg. S. J.

Vir-go vir - gi - num præ - cla - ra, præ - ter o - mnes
 De - o ca - ra, Do - mi - na - trix cœ - li - tum,
 Fac nos pi - e Te can - ta - re, Præ - di - ca - re
 et a - ma - re, Au - di vo - ta sup - pli - cum.

Detailed description: This is a four-staff musical score for a Latin hymn. The top staff is the vocal line in G major (one sharp) and 2/4 time. The bottom three staves are the piano accompaniment. The lyrics are: 'Vir-go vir - gi - num præ - cla - ra, præ - ter o - mnes De - o ca - ra, Do - mi - na - trix cœ - li - tum, Fac nos pi - e Te can - ta - re, Præ - di - ca - re et a - ma - re, Au - di vo - ta sup - pli - cum.' The music features a simple, rhythmic melody with a steady bass accompaniment.

150. Fac nos pie.

De b. V. M. XXII.

A. Hg. S. J.

Solo.
 Fac nos pi - e Te can - ta - re, prædi - ca - re et a - ma - re,
 au - di vo - ta sup - pli - cum, au - di vo - ta sup - pli - cum:

Detailed description: This is a two-staff musical score for a Latin hymn. The top staff is the vocal line in G major (one sharp) and 2/4 time, marked 'Solo.'. The bottom staff is the piano accompaniment. The lyrics are: 'Fac nos pi - e Te can - ta - re, prædi - ca - re et a - ma - re, au - di vo - ta sup - pli - cum, au - di vo - ta sup - pli - cum:'. The music features a simple, rhythmic melody with a steady bass accompaniment.

Hennig Alajos énektára közli az énekek eredetét. Ezt természetesen még nem évszámmal, vagy az alapul szolgáló énekeskönyv megjelölésével történik, de az előző énektárakkal szemben így is óriási előrelépés. A leggyakoribb jelzés a „Mel. ant.” — vagyis *melodia antiqua*, régi ének. Százöt éneknél találjuk ezt a feliratot, ez az egész énektár felének felel meg. Ez a jelzés azonban Hennignek mást jelent, mint nekünk ma, ugyanis nemcsak a középkori eredetű *Feltámadt Krisztus e napon* kezdetű körmeneti éneket vagy tizenhetedik századi kedvelt barokk énekeinket (*Mennyből az angyal*, *Mennyországnak királynéja*, *Egek ékessége*, *O gloriosa*) jelöli így. Ennél jóval későbbi énekeknel is ezt a jelölést találjuk, mint például a *Szent vagy, Uram, szent vagy*, *Ez nagy szentség valóban* vagy a közkedvelt *O sanctissima* kezdetű Mária-éneknél. Sőt, ami ennél még inkább meglepő: a Tárkányi-Zsasskovszky szerzőhármass műveinél, mint a *Bűnbánóknak menedéke*, *Buzgó szívvel ünnepeljük*, vagy Simon Jukundián *Dicsőség mennyben az Istennek* kezdetű énekénél is ugyanezt a jelzést találjuk. Ez azért tanulságos, mert úgy tűnik, Hennig elődeihez hasonlóan még nem tesz különbséget régi és „bevett”, (közismert) énekek között.⁴⁶

Hennig Alajos énekeskönyvében a gregorián énekek is biztosít helyet, a régi énekek csoportján kívül találunk nyolc gregorián dallamú éneket, ezek az egy húsvéti Alleluja kivételével mind himnuszok, eredeti latin első szakaszokkal.

Hat ének szerepel más szerző dallamával. Michael Haydn két énekkel, Scarlatti (sajnos nem jelzi, melyik) egy énekkel, Baini egy harmonizálással, két jezsuita szerző, Parhamer és Belus további egy-egy énekkel képviseltetik.

Hennig énekeskönyvének csaknem felét teszi ki a saját maga által írt dallamok csoportja: az énekeskönyv kétszázötvenhárom dallamából kilencvennégy Hennig-szerzemény. Azt gondolnánk, az a természetes, hogy új dallamot új szöveghez komponáljon egy énekeskönyvszerző, így tett Bozóki és így jártak el a Zsasskovszky testvérek is. Hennig nem így gondolkodik; ő a régi énekekhez komponál új dallamot, ezeket azonban gyakran nem magyar szövegükkel, hanem az annál régibb, eredeti latin szöveggel hozza. (Például: *Virgo parit filium* — *Szülte a szívű szent fiát*, *Nunquam nos desere* — *Úr Jézus el ne hagyj*, *Da mihi Jesu cor tuum* — *Add nékem Jézus szívedet*, *Moerentes oculi* — *Indulj meg már szemem* etc.) Akad néhány szöveg, amelyre Hennig több új dallamot is ír, — *Tantum ergo*, *Adoro te devote*, *Ultima in mortis hora* — ezek gyakran használatos énekek, Hennig a dallamok unalomig való ismétlése ellen próbál tenni. Régi latin szöveg és új dallam, ez a sajátos jellemzője Hennig énektárának. A kilencvennégy Hennig-dallamból csak harmincötnek magyar a szövege, az énekek csaknem kétharmada, azaz 59 ének latin szöveggel szerepel.

⁴⁶ A Tárkányi-Zsasskovszky énektár szemszögéből sokatmondó számunkra az, hogy néhány ének, amely az 1874-es második kiadásban jelent meg először, 1898-ban már „bevett”, régi énekként él a köztudatban.

Milyenek Hennig Alajos dallamai? Könnyen megtanulható, kedves, egyszerű, leginkább dúr melódiák, amelyeket szívesen énekel az ifjúság, (pl. no. 42, *Messiásunk született*, no. 120, *Zengje ajkam* stb.) de akad közöttük fájdalmas hangulatú is, mint a nagybőjti *Moerentes oculi* no. 66. Hennig nem takarékoskodik a „hajlításokkal” vagy „átmenő hangokkal” a dallamot adó szólamban sem, (pl. no. 56), nála gyakran jobban kidíszítve jelenik meg az ismert régi ének (no. 148. *Mondj szívem dalt*). A kísérő szólamokban viszont szép, kiegyensúlyozott letét, jó szólamvezetés születik a bőségesen használt átvezető hangokból (pl. no. 102. III., no. 109, no. 64).

Hennig magabiztosan harmonizál, a váltóhangok nemcsak az egyes szólamokat teszik gördülékennyé, hanem harmóniai változatosságot is biztosítanak. Szívesen használ kromatizmusokat, a szűkített szeptimakkord gyakori jelenség a harmonizációiban, és akárcsak Zsaskovszkyék, ő is szívesen kadcenciázik rokon hangnemekben, hogy a hangnemi monotóniát elkerülje (pl. no. 122. *Da mihi Jesu*).

Az énektárat Hennig kortársai nagy örömmel fogadták és kritikusan dicsérrő szavakkal nyilatkoztak róla. Dr. Vass Bertalan bírálatából érdemes néhány sort idéznünk:

A megjelent összes e nemű gyűjtemények közül azonban Hennig Alajos előttiünk fekvő könyvének kell ítélnünk a pálmát, mert épp azt nyújtja, mire a kath. ifjúságnak jelenleg legnagyobb szüksége van. Irányával utat tör, értékével maradandó helyet foglal parlag egyházi zene-irodalmunkban. ... Invenczió, befejezett tudás, finom formaérzék, ügyes technika egyesülnek benne. ... Mindeniütt a leg egyszerűbb, legtermészetesebb megoldást keresi, mégis színekben, fordulatokban rendkívül gazdag. Kerüli az egyhangúságot, de azért megmarad nyugodtnak, méltóságosnak. ... Stagnációt sehol sem észlelünk; lépten-nyomon egyenetlen, cifrázott ellenponttal, késleltetésekkel, anticzipálásokkal találkozunk, de azért mégsem nyugtalan figuráció. A szólamvezetés szépségéért sokszor lemond az akkordok teljessége- s tömörségéről, de bőven kárpótolja fülünket a szólamok könnyed, dallamos és természetes ömlése. Ez okból nem fél a diszsonáns átmenektől, melyeket mindenkor szabályosan old fel.⁴⁷

Ságh József is mintaszerűnek tartja szólamvezetését és harmonizációját, és méltatja benne, hogy a letét könnyen énekelhető. Ságh bírálja a nem praktikus külalakot (szokványos könyvalak, 17 x 25 cm), egy fekvő orgonakotta-formátum szerinte szerencsésebb lett volna, ebbe az énekek többi szakasza is belefért volna, ugyanis Hennig énektárába minden énekből csak az első szakasz van beírva, a szöveg többi részét imakönyvből kell venni.⁴⁸ Ságh viszont biztatja Henniget, készítse el az énektár férfikari változatát is, mert „sok jót tehet vele!”⁴⁹

⁴⁷ Dr. Vass Bertalan: „Hennig Alajos S. J. «Egyházi énekek orgonakisérettel...»”, *Katholikus Szemle* 1898. 870.

⁴⁸ Sonkoly leírása szerint 1940-ben is imakönyvből, kotta nélkül énekelnek a diákok.

⁴⁹ Ságh József: „Egyházi énekek orgonakisérettel”, *Zenelap* 1899. 3.

Sonkoly István 1940-ben már az akkor tíz éve megjelent *Szent vagy Uram*-mal összehasonlítva értékeli, és egy jogos formai észrevétellel él: „A gyűjtemény vegyesen közli az egyházi nép- és műéneket, gregorián dallamokat. Jobban szeretnék, ha a népének a műénektől, a gregorián énekkincstől el lenne határolva.”⁵⁰ Sonkoly megvilágítja az énektár elterjedtségét egy másik távlatból is: „Énekei áttörték a trianoni határokat. A buzgó jézustársasági atyák a kínai missziós telepeken éppúgy terjesztik ezeket, mint az ankarai magyar egyházközségben.” Ugyanő szögezi le, hogy Hennig énektára népszerűségét ékesen bizonyítja, hogy harmadik kiadása is csaknem elfogyott.⁵¹

Hennig életművéről csak nagyjából tudunk képet alkotni. Nyomtatásban megjelent műveinek mérlege:

- A bécsi Böhm kiadásában: Missa brevis et facilis
21 Conventus sacri breves
- A kalocsai „Hírnök kiadásában” megjelent füzetek anyaga összesítve:
39 saját szerzeményű feldolgozás
37 harmonizáció
- Az Egyházi Énekek — Cantica Sacra-ban:
Cantiones ad Missam privatam (missetételek)
94 saját kompozíció
119 harmonizáció

A kalocsai gimnázium kottatárában Sonkoly István 1940-ben cím szerint kiírta a Hennig kéziratában fennmaradt tételeket. Ezek összesítve:

- 8 gregorián tétel
- 14 mű egynemű karra 2, 3 és 4 szólamra
- 55 mű vegyeskarra, alapvetően négy szólamra (három ötszólamú, egy kétszólamú és egy háromszólamú vegyeskari feldolgozás van). A vegyeskari darabokból tizenhét valószínűleg azonos egyes nyomtatásban megjelent tételekkel (Mária-antifónák, szentek énekei).
- Továbbá:
 - 12 Sanctus 2–6 szólamra (1 egyneműkarra, a többi vegyeskarra)
 - 10 négyszólamú Tantum ergo vegyeskarra (az énektárban három kinyomtatva)
 - 3 Pange lingua, belőlük kettő vegyeskari
 - Missa brevissima (négyszólamú vegyeskarra)
 - Missa gregoriana
 - Missa Gymnasialis (négyszólamú vegyeskarra)
 - Missa pro Nativitate Domini (négyszólamú vegyeskarra)

⁵⁰ Sonkoly István: *Hennig Alajos. Száz Jezsuita Arcél* III. különnyomat, 12.

⁵¹ Az 1898-ban kiadott énektárt 1908-ban P. Kostialik, Hennig utóda rendezte újra sajtó alá, a harmadik kiadás 1925-ben jelent meg ugyancsak az ő közreműködésével.

- Missa Strophica (Ez lenne a Cantica sacrában?)
 Missa Prima (négyszólamú vegyeskarra)
 Missa Secunda (2 egynemű szólamra — valószínűleg az 1892-ben Pesten
 megjelent Missa duarum vocum)
 Litanía Cor Jesu (nyomtatásban 1900)
 3 Litanía Lauretana (kettő nyomtatásban is)
 Magnificat (háromszólamú egynemű karra)
 2 Vesperae in Festa 1
 5 Salve Regina a 1-2-4 (kettő nyomtatásban is)

A kéziratban csak címmel felsorolt darabokról nem tudjuk, milyen arányban saját szerzemények vagy harmonizációk, a nyomtatott darabokkal való átfedéseket is csak feltételezzük. Akárhogyan is legyen, tekintélyes mennyiségű anyagról van szó.

Hennig zeneszerzői arcéle kettős. Egyrészt teljes szívvel felkarolta a ceciliánus elveket, és kiemelkedő módon tudott Palestrinát utánozva szigorú imitációs stílusban komponálni, a másik oldalon viszont tudott bánni kora későromantikus stílusának minden kellékével. Hennig Fux *Gradus ad Parnassum*-ából fejlesztette ellenpontozó technikáját,⁵² ugyanakkor a *Musica Divina* XVI–XVII. századi polifonistáinak munkáit tanulmányozta és énekellette kórusával. Ezzel szöges ellentétben áll egyházi énektára, amelyben kellemes bécsi hangzású dallamokat szerez, amelyeket azután sok szeptimakkorddal, váltóhanggal gazdagon harmonizál. Amikor megkérdezték, miért komponált olyan sokat modern stílusban, ha a régít annyival jobban szerette, ezt felelte: „mert a körülmények kényszerítettek, a szomorún lefogyott magyar egyházi zene, az iskolázatlan, nyers gimnazista-énekesek stb.”

Hennig nem követte maradéktalanul a német cecilianizmus radikális elveit, hanem saját felfogást alakított ki az egyházzenei reformról. Úgy gondolta, a ceciliánusok „félúton állapodtak meg, úgymond, vissza kellene térniök a klaszszikus olaszokhoz”.⁵³

Hennig nagyon szerette a gregoriánt, rendtársai szívesen idézték fel, milyen nagyszerű volt Henniget hallgatni, amint gregorián énekét orgonán kísérte. A Seyler mellett csaknem kívülről megtanult Balleoni-féle kiadáshoz ragaszkodott, nem törődött azzal, hogy közben a Pustet-féle kiadást ajánlja a Szent-szék a Balleoni helyett, és ebbe az is belejárt, hogy érdeklődéssel figyelte a solesmes-i bencések kísérleteit az eredeti dallamok közkinccsé tételében.⁵⁴ A Haberl-Hanisich által előírt szigorú orgonakíséretet sem vette át, csatlakozott ahhoz a nézethez, amely szerint ha Palestrina zárlataiban van 6/4-es hangzat és szeptimakkord, akkor ettől nem kell tartózkodni, sőt, más modern összhang-

⁵² Velics: *i.m.* 147.

⁵³ Sonkoly István: *Hennig Alajos*. Száz jezsuita arcél III. klny. 19.

⁵⁴ Mindkettő, a Balleoni és a Pustet is a Medici-kiadás átdolgozása.

zattani vívmányokat is lehet alkalmazni, hiszen Palestrina is újító megoldásokat alkalmazott a maga korában.

Hennig nem alkotott nagy jelentőségű remekműveket, de nagy számú, jó használati értékű, muzikális szerzeményei és kitartó nevelői munkája biztosították azt, hogy a jezsuiták templomában mindig jó minőségű, változatos, és alapvetően egyházas hangvételű zene szólaljon meg. Amint Sonkoly István mondja: „életútja küldetés: misszió, mely megalapozta Kalocsa szellemi életének zenei oldalát.”

Irodalom

- Csekey István: „Liszt Ferenc származása és hazafisága”, in *Budapesti Szemle* 1837. No. 720.
- Demény Dezső: *Hebdomadae Sanctae cantus liturgici gregoriani*. Egyházi Közöny 1902. No.41.
- Koudela Géza: „Liszt és P. Hennig”, *Muzsika. Zeneművészeti, zenetudományi és zenekritikai folyóirat*. Budapest 1929. 1–2 szám. 81.
- La Mara: *Franz Liszt's Briefe*. Vol. IV–VI–VII. Leipzig, Breitkopf & Härtel 1900–1902.
- Meiszner Imre: „Hennig Alajos S. J.”, *Katholikus Egyházi Zeneközöny* 1902. 7.
- Prahács Margit: *Franz Liszt. Briefe aus ungarischen Sammlungen 1835–1886*. Bärenreiter, Kassel etc. 1966.
- Ságh József: „Egyházi énekek orgonakísérettel ...”, *Zenelap* 1899. 3.
- Sonkoly I: *Hennig Alajos. Száz Jezsuita arcél*. III. kötet. [1940]
- Sonkoly I: „P. Hennig Alajos és az egyházi zene”, in *Jezsuita Történeti Évkönyv* 1942.
- Sonkoly I: „Énekoktatás a kalocsai gimnáziumban”, in *Jezsuita Történeti Évkönyv* 1940.
- Sztára József: „Néhány szó az egyházi zene érdekében”, *Kalocsai Néplap* 1893. No. 11.
- Tóth Mike (szerk.): *A kalocsai kollégium ötven éve*. Kalocsa 1910.
- Vass Bertalan: „Hennig Alajos S. J. «Egyházi énekek orgonakísérettel ...»”, *Katholikus Szemle* 1898. 870.
- Velics László: *Magyar jezsuiták a XIX. században*. Kalksburg 1902.
- Walker, Alan: *Liszt Ferenc. A weimari évek 1848–1861*. Budapest 1994.
- Walker, Alan: *Liszt Ferenc. Az utolsó évek 1861–1886*. Budapest 2003.

I. melléklet

A kalocsai Érseki Főgimnázium kottatárának jegyzéke 1940-ben

<i>no.</i>	<i>cím</i>	<i>db</i>			
			31.	Mindenszentek litániái	3
1.	Ecce sacerdos	5	32.	Temetési énekek	11
2.	Tantum ergo	39	33.	Istent dicsőítő énekek	42
3.	Pange lingua	17	34.	Szt. Háromságot dicsőítő ének	15
4.	Sanctus	36	35.	Szent családot dicsőítő ének	15
5.	Veni sancte	11	36.	Jézust, szenteket dicsőítő ének	30
6.	Veni creator	6	37.	Szenteket dicsőítő énekek	57
7.	Oltáriszentségi ének	73	38.	Hazafias énekek	56
8.	Ádventi ének	22	39.	Pápát dicsőítő énekek	13
9.	Karácsonyi ének	77	40.	Köszöntők	31
10.	Vízkereszti ének	7	41.	Vallásos dalok	16
11.	Nagyheti ének	81	42.	Vegyes dalok	87
12.	Húsvéti ének	75			
13.	Jézus Neve-ének	6			
14.	Jézus Szíve-ének	32	I.	Palestrina-művek	5
15.	Krisztus Király-ének.	11	II.	Kyrialék	38
16.	Jézus-énekek	22	III.	Gradualék	17
17.	Vasárnapi énekek	43	IV.	Praeludiumok	
18.	Ave Mariák	26		és más orgonaművek	50
19.	Mária-ünnepi énekek	23	V.	Latin egyh. énekeskönyvek	28
20.	Vegyes énekek	88	VI.	Magyar egyh. énekesk.	13
21.	Misék	67	VII.	Magyar világi énekesk.	23
22.	Szűz Mária-misék	13	VIII.	Német egyh. énekesk.	38
23.	Miserészek	13	IX.	Német világi énekesk.	12
24.	Gyászmisék	23	X.	Folyóiratok	8
25.	Szentek tiszteletére misék	31	XI.	Katalógusok	17
26.	Salve Regina	20	XII.	Ima- és énekeskönyvek	25
27.	Vesperák	7	XIII.	Zeneirodalmi művek	25
28.	Lorettói litániák	24	XIV.	Tankönyvek	6
29.	Mária litániák	19	XV.	Felszerelés	29
30.	Jézus Szíve-litániák	7			

II. melléklet

Hennig Alajos nyomtatásban megjelent és kéziratossá tett művei

Nyomtatott művek:

1. Missa brevis et facilis 1882
2. XXI Concentus sacri breves 1883
3. Missa duarum vocum aequalium cantu in duos choros 1892
4. Cantus Antiphonarum Beatissimae Mariae Virginis 1893
5. Concentus sacri in usum ... studiosae gymnasiorum juventutis 1893
6. Tíz ének hangjegyekkel Jézus Szt. Szívének tiszteletére 1894.
7. Litaniae Lauretanae in tonis psalmodiarum 1895
8. Cantus facilis litaniarum BMV 1896
9. Cantica sacra pro tempore Adventus et ... Nativitatis Domini 1896
10. Egyházi énekek orgonakísérettel 1898
11. Cantus facilis litaniarum de SS Corde Jesu 1900
12. Hebdomadae Sacrae cantus liturgici gregoriani 1902

Hennig Alajos kéziratossá tett kottái a kalocsai Érseki Főgimnázium kottatárában Sonkoly István 1940-ben készült leírása szerint:

Nagyobb művek, sorozatok (*egyneműkari feldolgozások, **vegyeskari feldolgozások)

- 12 Sanctus 2–6 szólamra, 1 egyneműkarral, a többi vegyeskarral
- 10 négyszólamú Tantum ergo vegyeskarral
- 3 Pange lingua, kettő vegyeskari
- Missa brevissima 4**
- Missa gregoriana
- Missa Gymnasialis 4***
- Missa pro Nativ. Dom. 4**
- Missa Strophica 4**
- Missa Prima 4**
- Missa 2*
- Litania Cor Jesu 4**
- 3 Litania Lauretana **
- Magnificat 3*
- 2 Vesperae in Festa 1
- 5 Salve Regina a 1-2-4
- Concentus sacri 3**, 4**

Egyszólamú énekek (többsége bizonyára gregorián lejegyzés)

1. Adoro te devote	5. Ave maris stella
2. O gente felix	6. Mittit ad virginem
3. O quot undis	7. Fac nos pie
4. Itt állsz	8. Alma Redemptoris

Egyneműkarra	szólam		
1. Veni sancte	3	8. Stabat Mater	2
2. Veni sancte Spiritus reple	3	9. Passionis chorus in cantu	3
3. Veni creator	3	10. O vos omnes	4
4. Adoro te devote	3	11. Benedic anima mea	4
5. Sit laus tibi Jesu	2	12. Ave maris stella	2
6. Virgo parit Filium	2	13. Alma Redemptoris	3
7. Halld, anyám, mit láttam	3	14. Regina coeli	2

Vegyeskarra (csak a négy szólamtól eltérő szólamszámot jelöltük)

1. Ecce sacerdos		29. Ad regias Agni	
2. Veni creator		30. Christe fili Dei	
3. Anima Christi		31. Resurrexi et adhuc	
4. Ave verum corpus		32. Signum salutis	5
5. Lauda Sion		33. Confitebor Domini	
6. O voluptas		34. Iustus ut palma	
7. Quis tuam don		35. Veritas ...	
8. Se nascens dedit		36. Ave maris stella	
9. Verbum supernum		37. O Domina mea	
10. O Jesu mi dulcissime		38. O potens Virgo	
11. Creator alme		39. O stella Jacob	
12. Ecce Dominus		40. Salve sancta parens	3
13. In Bethlem tans.		41. Sub tuum praesidium	
14. In dulci jubilo	5	42. Te Mater alma	
15. Joseph dic ubi		43. O Domina mea	
16. Laetare Virgo	2	44. Salve Regina coelitus	
17. Magnum nomen		45. Alma Redemptoris	
18. Natus est mundi		46. Alma Redemptoris mel. pop.	
19. O splendida nox		47. Megváltónk szent anyja	
20. Plaudite Adae		48. Ave Regina	
21. Resonet in laudibus		49. Ave Regina	
22. Rex summe coelitus		50. 3 Regina coeli	
23. Salve Jesu parvule		51. Prostrati ante thronum	
24. Sit laus Patri		52. Iste Confessor	
25. Venite elevemus		53. Jesu Maria Joseph	
26. Credo Deum		54. O Kostka foetus	
27. Vobis properum	5	55. Da mihi Jesus	
28. Vexilla Regis			

III. melléklet

Az Egyházi Énekek című énektár tartalma

<i>énekcs. száma</i>	<i>énekcsoport</i>	<i>énekek számai</i>	<i>db</i>
I	Szentbeszéd előtt	1–3.	3
II	Áldáskor	4–12.	9
III	Miseénekek	13–16.	4
IV	Istenhez	17–21.	5
V	Ádventi énekek	22–29.	8
VI	Karácsonyi énekek	30–45.	16
VII	Újévre	46.	1
VIII	Vízkeresztkor	47–48.	2
IX	Jézus szent nevééről	49–56.	8
X	Nagyböjti énekek	57–82.	26
XI	Húsvéti énekek	83–90.	8
XII	Áldozócsütörtökre	91–93.	3
XIII	Pünkösdi énekek	94–97.	4
XIV	Szentháromságról	98–99.	2
XV	Az Oltáriszentségről	100–114.	15
XVI	Jézus szent Szívéről	115–128.	14
XVII	Mária-énekek	129–157.	29
XVIII	A bold. Szűz antifónái	158–161.	4
XIX	A sz. Angyalokról	162–165.	4
XX	Sz. Józsefről	166–169.	4
XXI	Közös énekek a Szentekről	170–179.	10
XXII	Egyes szentekről	180–199.	20
XXIII	Felsőbbségekért	200–203.	4
XXIX	Halottakért	204–213.	10
	Cantiones ad missam privatam		

3. Salve sancta Parens.

Moderato. Sal - ve san - cta Pa -

SOPRANO.
ALTO.
BASSO.

Sal - ve san - cta Pa - rens e - ni -

rens e - ni - xa pu - er - pe - ra, pu - er - pe - ra Re - gem, qui -

xa pu - er - pe - ra, e - ni - xa pu - er - pe - ra Re - gem,

Sal - ve san - cta Pa - rens e - ni - xa Re - gem,

- cœ - lum ter - ram - que re - - git,

qui cœ - lum ter - ram - - que re - git, qui cœ - lum ter -

qui cœ - lum ter - ram - - que re - - git

ram - que re - git, cœ - lum ter - ram - que re - git

- que re - git, cœ - lum ter - ram - que re - - - git

in - sæ - cu - la sæ - cu -

in sæ - cu - la sæ - cu - lo - rum, in sæ - cu -

in - sæ - cu - la sæ - cu - lo - rum